

Miesto žiackej školskej samosprávy v systéme činností a v rozvojovom programe školy (1)

Ako sa zapájajú vo vašej škole žiaci do jej života? Sú iniciatívni a aktívni? Tvorí ich aktivita premyslený systém alebo sú len náhodné? Podľa akého modelu riadenia funguje teda vaša škola? Ak ste ešte nerealizovali zmeny v systéme práce vašej školy, zamyslite sa s nami.

Aby sme mohli v konkrétnej škole vypracovať koncepciu jej rozvoja, mali by sme si najprv ujasniť, či bude táto koncepcia založená na tradičnom modeli riadenia, či sa bude opierať o tradičné funkcie a z nich vyplývajúce činnosti – teda plánovanie, organizáciu, hodnotenie, komunikáciu atď. koncipované a realizované prevažne vedením školy. Alebo máme predstavu o tom, na akých princípoch by mohol fungovať systém funkčnejší, účinnejší, racionálnejší, prehľadnejší a úspešnejší? Rozhodne je potrebné so zmenami v obsahu vzdelávania, zmeniť nielen jeho organizáciu, ale dokonca celý systém práce školy. Úlohou pedagógov by prirodzene tiež malo byť, naučiť aj žiakov pochopiť, prijímať, dosahovať a tvoriť takéto ciele a zmeny, čo je možné len vtedy, keď ich zapojíme do konkrétnej činnosti.

Ak túto potrebu cítime a chápeme, mali by sme najprv preskúmať, analyzovať a vyhodnotiť, z akých prvkov, krokov, postupov, prostriedkov, foriem a vzťahov pozostáva existujúci systém, čo konkrétne brzdí našu prácu, s ktorými výsledkami sme spokojní, s ktorými nie a prečo. Ak sa nám v práci nahromadilo množstvo úloh a problémov, ktoré už nie sme schopní kvalitne zvládnuť v danom čase a priestore, je to signál zmeniť systém. Takú zmenu dokáže v konkrétnej škole však urobiť len skutočne odvážny, vzdelaný a rozhodný riaditeľ. Riaditeľ, ktorý si uvedomil, že od toho, čo sa žiaci aj v „jeho“ škole dnes naučia, závisí doslova prežitie celej spoločnosti v budúcnosti.

Aké ciele má mať naša škola z hľadiska potrebných zmien v myslení, konaní a správaní sa účastníkov výchovno-vzdelávacieho procesu? Už pojem „výchovno-vzdelávacie“ tieto ciele a zároveň podstatné zmeny naznačuje.

Základ celého procesu by mal byť podľa nášho názoru vo výchove – v zameraní na vysvetľovanie a vštepovanie žiakom nadčasových cieľov a hodnôt, ktoré zabezpečia na dostatočne dlhý čas **stabilitu** systému. Neustále zmeny v oblasti

výchovy, ba dokonca absencia výchovných cieľov školy neprospievajú, naopak, žiakov aj učiteľov dezorientujú a vnášajú do systému chaos, neistotu a neporiadok. Výchovu chápeme ako systém zmysluplných praktických činností v ich komplexnosti. Tieto činnosti by bolo možné rozdeliť do týchto oblastí:

a) Činností samostatne konajúceho subjektu – základná úroveň:

(chápať, prijímať, dodržiavať a tvoriť zásady pre danú činnosť)

- Učiť sa pracovať – praktická činnosť
- Učiť sa oddychovať – záujmová a relaxačná činnosť
- Učiť sa premýšľať – tvorivá činnosť

b) Činností spolupracujúceho subjektu – základná úroveň:

(chápať, prijímať, dodržiavať a tvoriť zásady pre danú činnosť)

- Učiť sa komunikovať – informačná, konzultačná, inštruktážna a metodická činnosť
- Učiť sa organizovať – riadiaca, plánovacia a kontrolná činnosť
- Učiť sa správať – poznávací, hodnotiaci, koordinačný a integračný činnosť

c) Komplexné poňatie výchovných činností:

- Učiť sa rozumieť sebe, svojim duševným a telesným potrebám.
- Učiť sa rozumieť iným ľuďom a spolupracovať s nimi.
- Učiť sa rozumieť svojmu okoliu a prostrediu a orientovať sa v ňom.
- Učiť sa chápať a dodržiavať konkrétne pravidlá.
- Učiť sa posudzovať a tvoriť hodnoty.

Dynamiku výchovno-vzdelávacieho procesu v danom kontexte predstavuje vzdelávanie. Jeho základom sú poznatky vied, fakty a informácie, ktoré rýchlo zastarávajú, menia sa, prehodnocujú a dopĺňajú. V reálnom živote nikdy nepotrebujeme použiť celý systém poznatkov, tak ako sa ich žiaci dnes učia v jednotlivých predmetoch. Je nepochybne potrebné, aby odhaľovali súvislosti medzi

poznatkami v každom predmete. To je však dôležité aj v kontexte všetkých vedných odborov (tradičných školských predmetov). Aby sa tieto súvislosti žiaci naučili chápať, treba im dať už v základnej škole čo najviac možností podieľať sa na organizovaní jej života. Popri tom si môžu osvojiť nielen množstvo poznatkov, spoznať lepšie svojich spolužiakov, ale získať aj pozitívny vzťah ku škole a k vzdelávaniu.

Ak sme v úvode spomenuli rozvojový program školy, v kontexte toho, čo sme uviedli sa nám ponúka možnosť, naučiť žiakov spracovať si svoj **osobný program žiaka** a realizovať ho, čím by osobne prispeli k tomu, aby škola bola úspešná. A naopak: škola nemôže byť úspešná, keď nenaučí svojich žiakov realizovať každú činnosť zmysluplne, pýtať sa na jej ciele, vybrať si etické prostriedky, nachádzať správne postupy a zhodnotiť dosiahnuté výsledky.

Žiacka školská samospráva má preto v škole nezastupiteľné miesto. Je to systém a forma komunikácie medzi žiakmi. Ak je správne metodicky vedená a má podporu vedenia školy, stáva sa veľmi účinným výchovným prostriedkom. Táto podpora by mala spočívať jednak vo vyjadrení vlastnej predstavy vedenia školy o fungovaní žiackej školskej samosprávy v rozvojovom programe školy, následne v jej konkretizovaní na zasadnutí pedagogickej rady školy, potom na stretnutí so zástupcami žiakov ako aj v informovaní členov rodičovskej rady.

Bratislava, 2010

Mgr. Jarmila Blažeková